

Linnea Gilstring (född Thorslund) har gett Oskars Hembygdsförening rätten att publicera hennes barndomsminnen från några somrar i Lillaverke på 1930-talet.

Mamma Astrids (född Källqvist) mor Gerda hade växt upp på en gård i Lillaverke i Oskars socken, ungefär fyra mil från Kalmar. Gerdas syskon Hjalmar och Edla brukade gården och när jag började åka dit bodde också deras gamle far Frans Jonsson där. Gården låg 2½ km från Lillaverke by rakt in i skogen. För att komma dit måste man för det mesta cykla. Det hände någon gång att Arne eller pappa lånade en bil och skjutsade mormor Gerda och då kunde jag få följa med. Man kunde åka vägen om Nybro och sen till Lillaverke by, men den vägen var rätt så tråkig att cykla, så därför åkte vi nästan alltid över Ljungbyholm. Tvärskog och Långaström. Sedan svängde man in på allt mindre vägar, åkte förbi ett par gårdar, men mest var det bara skog.

När man äntligen kom fram efter minst två timmars cykling, såg man huset med trädgården ligga på en backe. Mitt emot låg ladugården med en stor gräsplan framför. Då slog hjärtat några extraslag av glädje. Jag visste ju, att jag skulle mötas av idel värme och vänlighet. Edla och Hjalmar hade, trots det hårda arbetet, en ljus syn på tillvaron och nära till skratt.

Teckning av: Mats Gilstring, son till Linnea Gilstring

Jag hade väl varit där med mamma och pappa någon gång tidigare, men sommaren 1932 var jag där ensam för första gången. Då var jag nästan sex år och bodde där flera veckor. Edla hade då en piga som hette Elin. Hon var nog bara 13-14 år, men så duktig och förståndig. Hon tog verkligen hand om mig, vi låg tillsammans på var sin madrass på golvet uppe på vinden. Elin steg ju upp före mig om morgnarna, men jag brukade vakna när korna var mjölkade och skulle ut i skogen på bete. Då gick de förbi huset och skällkons klocka pintlade ganska högt. Om inte förr så vaknade jag av separatorn. Då fick jag bråttom upp för det var spännande att se när mjölken, som Edla hållt i den stora skålen överst delade på

sig. När Edla drog veven runt, runt så kom grädden ut ur det lilla röret och skummjölken ur det stora. Det var viktigt att man vevade i en jämn rytm, så därför skötte Edla alltid det arbetet själv.

Skummjölken användes såväl till matlagning och måltidsdryck som till kalvar och grisar. Grädden ställdes i källaren under huset. En gång i veckan kärnades smör, som Edla sålde i Nybro. Lite använde de förstås själva, men mestadels hade de nog isterflott på smörgåsarna.

När morgonsysslorna var över åt vi frukost. Vi satt runt matbordet med köksdörren öppen och då brukade alltid katten komma och dricka mjölk ur en pyts, som stod i köksförstun. Den första katten jag minns var Kristina. Hjalmar hade sån humor och ofta pratade han med katten: Jaså du Kristina, du har orkat upp nu. Jag hörde allt att du hade kalas i natt. Vad säger du? Var det slakten från Karlskrona som kom till dig med strömming? o.s.v. långa utläggningar. Det var till min stora förtjusning nya berättelser varje morgon. Tyvärr kommer jag inte ihåg så mycket av det.

En gång sa' Hjalmar: "Det var förskräckligt vad du ser trött ut Kristina. Jaså, har du kört in hö hela natten?" – Då sa jag lite försiktigt: "Men katter kan väl inte prata?" – "Kan de inte?" sa Hjalmar, "det var då märkvärdigt. Kristina säger ju att hon kört in hö hela natten, så där hör du ju!" – Ja, jag ifrågasatte inte det fler gånger utan njöt under årens lopp av otaliga katthistorier.

Foto Linnea Gilstring: Karla, hästen Jim och Hjalmar, sommaren 1939

Kristina var en svart-vit, snäll och tam katt, som ofta kom in och la' sig på en soffa för att vila. Hjalmar hade ett speciellt gott förhållande till hästar och katter. De andra djuren befattade han sig inte med, det var Edlas område.

Några år senare hade han en katt, som han kallade för Janne. Den var ganska vild, man såg den bara när den kom för att äta. När Hjalmar skulle gå ut och arbeta, kanske på någon av mossarna, skrek han med hög röst: "Janne!" Då kom katten, följde honom hela vägen, låg på kavajen medan Hjalmar arbetade och följde honom sedan hem.

Den första sommaren följde jag nog efter Elin hela dagarna. Det var ju så mycket nytt med alla djuren: häst, kor, kalvar, grisar, höns, kycklingar och katt. Jag kunde väl inte hjälpa till med så mycket, men jag minns att jag sopade köksgolvet varje dag och torkade disken. Elin diskade i en järngryta som stod på vedspisen. Man fick aldrig använda diskmedel för efter disken hälldes vattnet direkt i "grisahinken". I den "dravades" kokt potatis (man tryckte sönder med händerna) och blandades med matrester, skummjöl och speciellt mjöl. Grisarna nöffade förtjust åt den vällingen.

Ett par gånger under sommaren kom två av Elins småsystrar, som var ungefär jämngamla med mig, och lekte. Vi hade inga leksaker men roligt ändå. Några porslinsbitar fick vara tallrikar och så tog vi blad till mat. Under en av de stora lönnarna i trädgården ordnade vi en liten vrå åt oss intill stenmuren.

De första somrarna var Henry där ganska ofta. Då hade Hjalmar en snäll häst som hette Brunte. Henry kunde köra till kvarnen för att få en säck säd mald och då fick jag följa med som grindöppnare. Då hade vi den finaste gula vagnen. Det var 4-5 km till kvarnen, som låg där ån bildade ett vattenfall. På kvällarna red Henry bort med Brunte till en äng i skogen och då fick jag sitta framför honom på hästen.

Men ibland var jag nog lite förtretad på Henry. Sommaren 1933 påstod han att alla de sex korna var hans, jag fick nöja mig med kalvarna August och Lotta. Och jag som så gärna ville ha kossan Livia som min. Hon var ljus, nästan vit, med bara några bruna fläckar och så vackert böjda horn.

Nästan varje torsdag åkte Edla till Nybro. Då var det torgdag där och hon sålde smör, ägg och en och annan nackad höna. Hon hade alltid sällskap med "Per Karls Anna", som bodde framme i byn. De turades om att hålla med hästskjuts. Jag fick följa med några gånger och det var ju spännande. När vi kom fram till Nybro lämnade Edla över tömmarna till stalldrängen vid Ågrens speceriaffär. Han spände ifrån hästen, selade av den och ställde in den i stallet. Äggen sålde Edla på torget, men smöret gick hon hem med till fasta kunder. Jag minns att vi blev bjudna på saft och kaffe i en villa med stor trädgård. Innan vi åkte hem handlade hon specerier i Ågrens affär.

Edla och Hjalmar hade en äldre bror Kalle, som arbetade på järnbruket i Surahammar. Hans fru var död, men han kom med sina barn och hälsade på varje semester. De kom åkande i en T-ford, som äldste sonen Viktor hade köpt. Två flickor i långa flätor var också med. Kalle hade ännu en son, Axel, men han var hemma i Surahammar. Flickorna låg på madrasser uppe på vinden hos Elin och mig. En kväll var de lite dumma och retades med mig, men då viskade Elin: "Bry dig inte om dem, vi håller ihop du och jag och de ska snart resa hem igen."

Jag var i Lillaverke varje sommar längre eller kortare tid, ibland också på höst- och jullov ända tills gården såldes 1946 eller 1947.

Allt eftersom åren gick kunde jag ju hjälpa till mer och mer. Kalmar Läns Tidning kom ut tre dagar i veckan och då cyklade jag 2 ½ km genom skogen till brevbäraren i byn och hämtade den och övrig post.

Det var så mycket sten på åkrarna, så Hjalmar kunde inte använda några maskiner utan slog allt hö och all säd med lie. Den skulle slipas varje morgon och varje middag. När jag var i 9-årsåldern fick jag börja dra slipstenen. Det var inte så särskilt roligt, lite obekvämt och tröttsamt. Slipstenen var så lågt placerad så man måste böja sig och så tog det ganska lång tid innan Hjalmar blev nöjd med skärpan. Men jag skötte alltid den sysslan, när jag var där.

När Hjalmar och Edla satte upp höet räfsade jag runt såten så att alla strån skulle komma med. Att åka hölass var ju fantastiskt roligt. Det var så mjukt och skönt att ligga överst på lasset, medan vagnen sakta vaggade fram på vägen mot ladugården, där höet skulle upp på skullen.

När jag var 8-9 år hade Edla en piga, som hette Ella. Vi låg inte på vinden utan delade säng i kammaren, där också Edla, Hjalmar och gamle morfar Frans låg i olika soffor. Jag låg alltid i den kammaren, när jag var där ensam. När mamma och pappa var med låg vi i kammaren på andra sidan köket.

Ella var väl inte så förståndig, men hon var säkert arbetsam. En kväll när vi kört in hö, föreslog hon att vi skulle ligga på höskullen på natten och Edla gick med på det. Men när vi väl kommit upp på skullen, ville Ella att vi skulle ut och cykla lite innan vi la' oss. Vi trampade på fram till Lillaverke, men hon ville fortsätta till Helmys affär för att köpa godis. "Där är väl stängt"; sa jag. "Hon öppnar," sa Ella. Helmys affär låg väldigt vackert vid Lillaverkeån. Det var ett litet hus med mycket hög stenfot, så man fick gå uppför en trappa. Ella bultade på och jag stod förskräckt några trappsteg längre ner. Jo Helmy öppnade och jag såg förvånat på henne. Jag hade varit flera gånger i affären förut, men nu hade Helmy stigit direkt upp ur, sängen, barfota och i ett vitt nattlinne med brodyr, med flätan hängande fritt över axeln och hon hade alldeles vit hud på armar och ben. Hon var nog i 60-årsåldern. Ella fick sina karameller i en strut. På hemvägen träffade vi ett par pojkar i byn, 15-16 år tror jag. Så småningom kröp vi ganska trötta ner i det

mjuka höet. Men efter en liten stund hördes det hemska tjut och de där pojkarna från byn kom uppspringande på stegen. Jag skrek förstås också, för jag blev vansinnigt rädd. Ella lyckades i alla fall snart få iväg dem och så somnade vi. På Elias inrådan fick Hjalmar och Edla aldrig veta vilka äventyr vi varit med om, men vi låg inte fler nätter på höskullen.

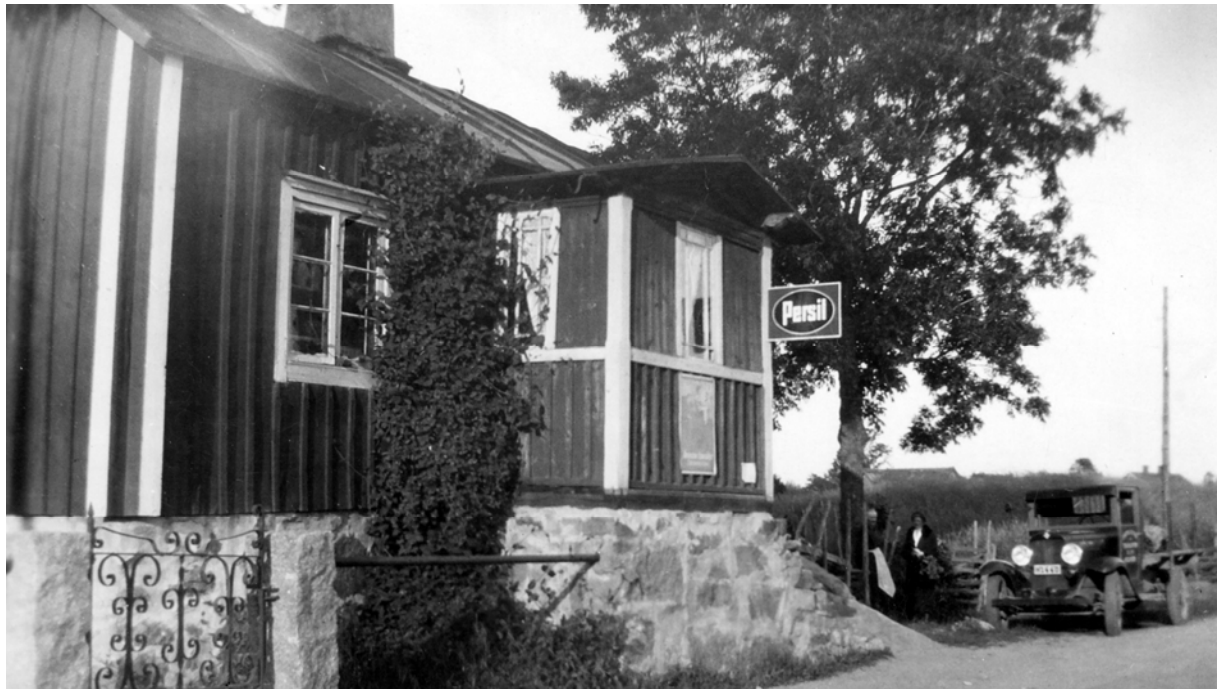

Foto Elsie Fredriksson: *Helmys affär strax intill ån i Lillaverke. Lägg märke till den vackra järngrinden. Det låg en smedja strax intill affären.*

Längre fram på sommaren slog Hjalmar säden. Då band Edla kärvar. Först tog hon ett helt fång säd på armen, sen lite säd som hon virade ett band av, knöt om och gjorde snabbt en slags knut, Jag hade noga sett på hur hon gjorde under flera år, så när jag var i 15-årsåldern tänkte jag, att jag skulle minsann lära mig det där. Jag lyckades göra några stycken, som såg riktigt skapliga ut, men jag hann ju inte så många för mitt jobb var att räfsa. När säden torkat i sina skylar skulle den köras in. Hjalmar och Edla tog kärvarna med högaffel. Jag stod i lasset och staplade dem ordentligt, så att vi skulle få med så många som möjligt. En och annan kärve gick sönder och Hjalmar låtsades förvånad, " Det var märkligt, gick den sönder? "Edla skrattade och vi förstod ju alla tre att det var mina kärvar som gick sönder. Det var rätt roligt att åka i sädeslass också. Då körde Hjalmar in i ladan med häst och vagn och det dundrade på trägolvet.

Ibland var det storbak. Då gjorde Edla deg i ett stort baktråg, hon hade inte jäst utan surdeg, som hon sparat sedan förra baket. Degen fick jäsa över

natten. Nästa dag bakade hon ut många, stora, runda limpor. I muren bakom järnspisen fanns det en stor bakugn. Först eldade man i den så det blev varmt, sedan sopades askan ut och limporna lades in med en lång brödspade. När baket var färdigt och limporna kallnat bar Edla ner dem i matkällaren och la' dem i en kista. Där klarade de sig länge. De var väldigt goda med lite syrlig smak. – Edla bakade också släta vetebullar som vi fick på söndagarna. När hon skulle ha främmande bakade hon vetekringlor och småkakor, det förekom aldrig annars.

Det fanns inget bryggghus utan stortvätten fick göras utomhus. Intill trädgården var det på ett ställe mycket sand Där stod en stor järngryta uppsatt på några stenar. Under den eldade man dels för att få varmvatten till kulörtvätten, som gnuggades mot tvättbräden, dels för att koka vittvätten i den.

Måltiderna var många: frukost kl ½8, förmiddagskaffe kl 10⁰⁰, middag 12⁰⁰, eftermiddagskaffe kl ½4, kvällsmat ½7.

Till frukost åt man havregrynsgröt, smörgås och kaffe, Jag minns aldrig att man hade pålägg, men det behövdes inte för brödet var så gott. – Till middag var det olika sorters kött, hemgjord korv, ofta fläsk, ibland soppa. – Kvällsmaten varierade Det fanns mycket blåbär i skogarna runt omkring, hade vi plockat så blev det bär och mjölk. Stuvade kantareller någon gång, men mest välling eller gröt.

Alla åkrarna, utom de tre mossarna, låg runt omkring gården, så det var inte långt att gå hem till måltiderna. Det var alltid trevligt att sitta runt slagbordet i köket. Det rädde en trygg och rofylld stämning, som ofta muntrades upp av Hjalmars humoristiska kommentarer.

På åkrarna odlade Hjalmar vete, råg, havre, potatis och mycket klöver och timotej till hö. Kanske han också hade korn, jag är lite osäker.

Jag minns mammas morfar Frans Jonsson mycket väl. Han låg för det mesta ovanpå sin säng, men det hände en och annan gång att han satt ute och täljde pinnar till räfsorna, som var helt av trä. Jag vet aldrig att han någonsin sa' något till mig och jag vågade ju inte tilltala honom. Han såg mycket respektingivande ut med långt, vitt hår och vitt skägg. Edla och Hjalmar behandlade honom också mycket hänsynsfullt. De sa' alltid I till honom." Vill I komma ut och äta nu far?" Han åt alltid i köket tillsammans med oss. När mamma och pappa var där och skulle säga adjö till honom, låg han på sängen och höll långa predikningar för dem. När han dog var han 94 år. Hans begravning var en mycket kall och snöig vintersöndag i början på 1940. Mammas kusin Brita hade sytt mörkblå kjolar åt min syster Gunnel och mig av något gammalt tyg. Det var ju under kriget och klädransonering. Och så hade vi vita blusar. Pappa hade lånat en bil och vi åkte iväg tidigt på morgonen. Vid Törnbyslätt åkte pappa i halkan emot ett betongfundament, som var uppsatt för att hindra ev. fiendetanks. Men bilen

blev som väl var bara lite bucklig, så vi hann i alla fall fram till kl 8, då det var frukost. Mycket folk hade redan samlats. Sedan lästes liket ut Då fick inte Gunnel och jag vara med, men mamma berättade efteråt att man öppnade locket på kistan, som stod på bockar i syrenbersån och så var det en kort andakt. Sedan körde Hjalmar kistan med häst och vagn hela vägen till Oskars kyrka, ungefär 8 km och bilarna körde sakta efter. Vid alla gårdarna utefter vägen hade man lagt ut hackat granris. Kl. 10 började gudstjänsten, som varade minst 1½ timme, efter det var det jordfästningen, så det tog lång tid. Sedan åkte alla tillbaka till Lillaverke och där åts och dracks till långt fram på kvällen. Flera av dem som kommit till begravningen hade med sig förning. Jag minns ostkakor och en lång rad med tårtor, alla med svarta kors i gelé.

Samma höst fyllde jag 14 år och då hade vi lov lördag-måndag en gång i oktober. Jag ville förstås passa på att cykla till Lillaverke. Ivrig som jag var, gav jag mig iväg efter skolans slut på fredagen. Det var skymning redan i Ljungbyholm och kolmörkt när jag kom till Tvärskog. En cykellykta är inte så mycket att lysa sig med, så när jag trampat på ganska länge, var jag rädd att ha missat avtagsvägen jag skulle in på. Men så fick jag syn på en affär, troligen i Långaström och gick in för att fråga efter vägen. Nej, jag hade ytterligare några kilometer kvar innan jag skulle svänga. Och tänk, strax efteråt skingrades molnen och månen lyste upp vägen. Men lite kusligt var det ändå att åka ensam genom skogen på kvällen. När jag äntligen kom fram såg jag att det lyste i kammaren. Jag gick fram till fönstret och där såg jag Hjalmar sitta vid bordet och läsa tidningen med glasögonen på näsan. Det såg så fridfullt ut, att jag genast kände mig trygg och väldigt glad över att jag till slut var där.

En av de sista somrarna i Lillaverke ville Hjalmar att jag skulle gå med en hink vatten till hästen Schante, som betade på den bortersta av de tre mossarna. Schante var en snäll, brun häst med en stjärnliknande vit fläck i pannan, därav namnet. Jag travade iväg med hinken, kanske skvalpade jag ut en del under den minst ½km, långa vägen genom skogen. Jag gick in genom grinden och Schante kom lunkande och drack ur allt vattnet. När jag vilat mig en stund, skulle jag ge mig hem. Jag tog tag i hinken, som skramlade till lite, men längre kom jag inte, för Schante, som betat en bit längre bort, kom emot mig i full galopp. Jag blev förskräckligt rädd, slängde hinken och slängde mig själv upp på en hög sten, som låg alldeles intill. Jaha, vad skulle jag nu göra? Jo det var väl bara att stanna på stenen tills Schante kommit så långt bort, att jag skulle kunna smyga mig fram till grinden, som bara var ungefär 20 meter bort. Jag fick nog vänta minst 15-20 min. men sen gjorde jag ett försök. Det gick inte att ta tag i hinken ljudlöst och precis som förra gången kom Schante galopperande i fullt språng. Jag förstod, att jag inte skulle hinna att öppna och stänga grinden, så jag tog vägen genom stängslet. Det

bestod av två taggtrådar och där fastnade jag ordentligt i håret, tröjan och byxorna. Det tog tid innan jag kom loss. När jag berättade om mina vedermödor för Hjalmar och Edla fick de sig ett gott skratt och Hjalmar sa: "Schante, som är så snäll, hade inte gjort dig något illa, men när du skramlade med hinken trodde han ju att han skulle få mer vatten, han var ju fortfarande törstig." – Jaha, så var det med det!

Arbetet var ju tungt för både Hjalmar och Edla utan några moderna hjälpmedel. Allt vatten, också till djuren, hämtades ur brunnen i trädgården. Fotogenlamporna fick under kriget bytas mot karbidlampor, som lyste bra, men luktade illa.

I början på 40-talet byggde pappa med Arnes hjälp ett vindkraftverk på höjden intill huset. Det alstrade så mycket ström, så att det räckte till taklampor i köket och kammaren och en radio.

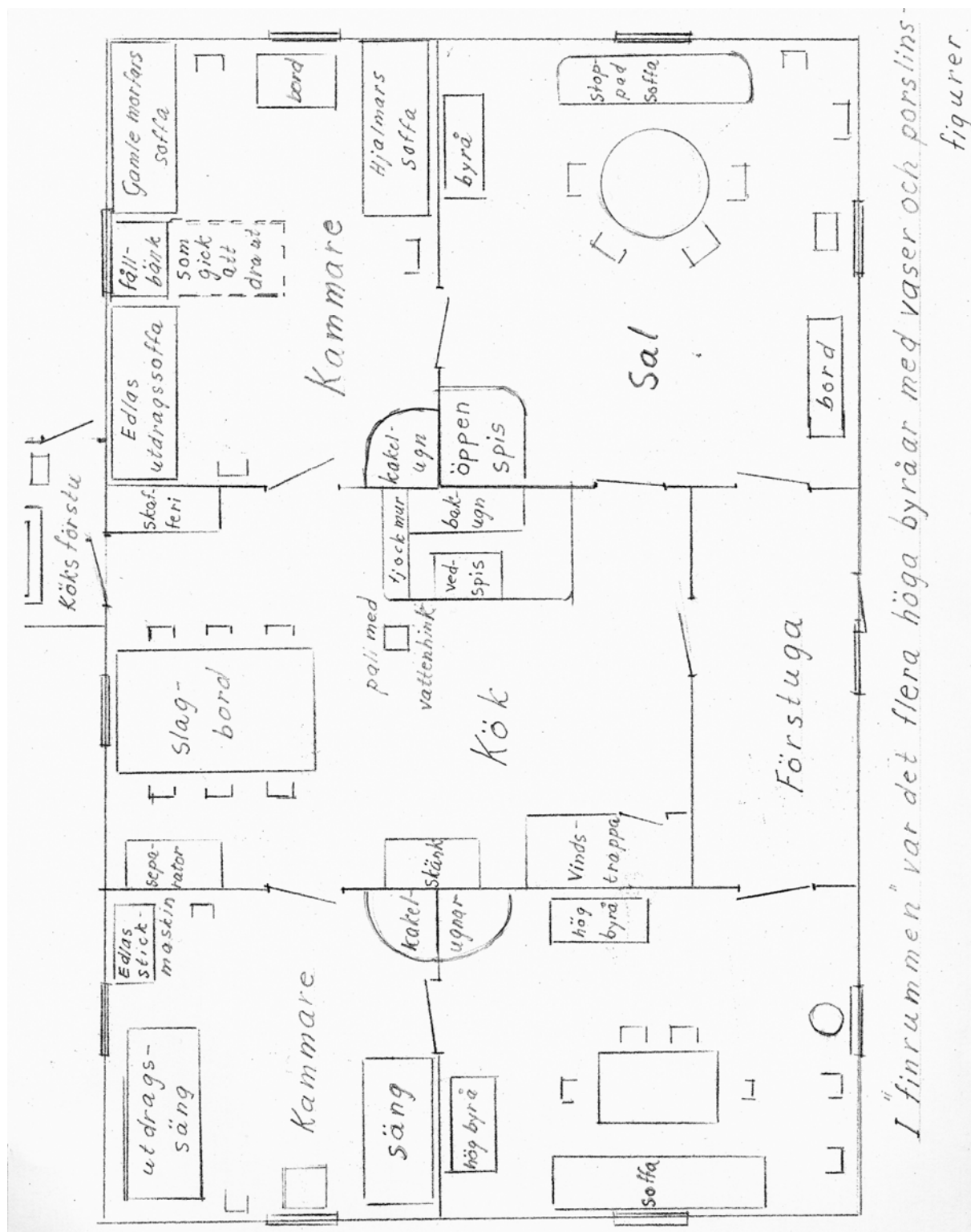
Edlas sysslor gick i ett hela dagarna, jag såg aldrig att hon satt och vilade sig. Hjalmar arbetade ju också ständigt. Till gården hörde mycket skog och där högg han timmer och ved hela vintrarna. Jag var med honom en gång, när han hämtade ett lass ved. Det var inte lätt att styra häst och vagn på snön mellan alla stenar och träd. Både Hjalmar och Edla var nog ganska trötta, när de gick och la' sig vid 8-tiden på kvällarna.

Julen 1945 ville mormor Gerda fira i Lillaverke och vi var med henne där hela familjen. Hjalmar skjutsade oss med släde till julottan.

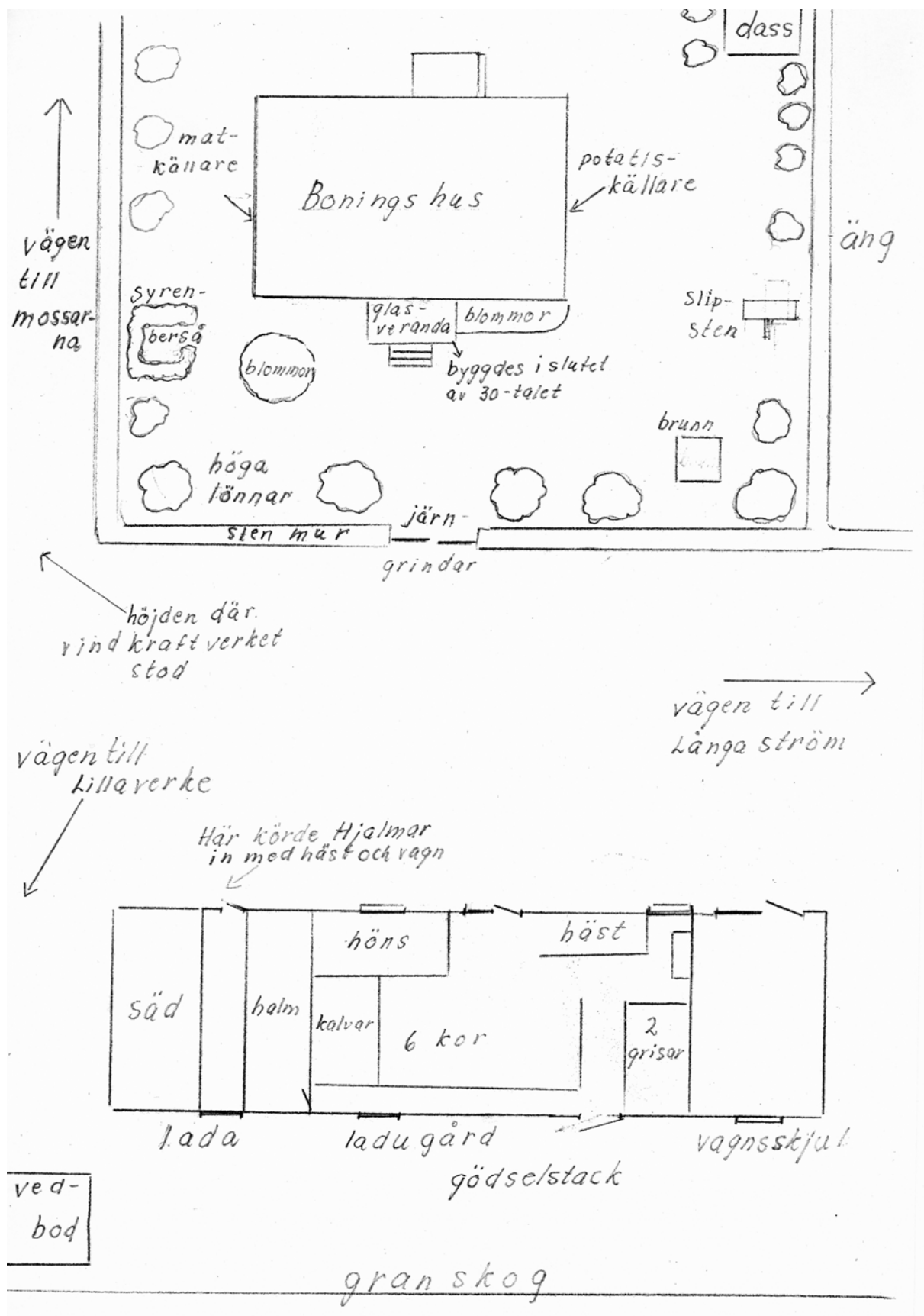
Edla var några år äldre än Hjalmar och det var hon, som först tröttnade på allt arbete och ville flytta till Nybro. Därför såldes gården någon gång hösten 1946 eller under 1947. Jag tyckte att det kändes väldigt vemodigt med tanke på alla fina minnen jag har därifrån.

Hov 3 juli 2002

Linnea Gilstring

MINA MINNEN FRÅN LILLAVERKE

Epilog:

Under sommaren 2011 har Linnea Gilstring kompletterat sin berättelse samtidigt som vissa redaktionella justeringar av text och bild har gjorts.

Så här berättar Linnea Gilstring:

Astrid Källqvist var min styvmor. Min egen mor dog i bukhinneinflammation (brusten blindtarm) efter endast 3 års äktenskap och jag hade några månader kvar till 2-årsdagen.

När pappa gifte om sig var jag 5 ½ år och brudnäbb.

Foto Linnea Gilstring: Astrid Thorslund (f. Källqvist), Linnea Gilstring (f. Thorslund) och pappa John Thorslund.

Astrid Källqvist föddes den 12 februari 1908 i Kalmar. Hon tog småskollärarexamen där 1928. Då var det svårt att få arbete, även för lärare. Efter några vikariat kom hon till Karstorps skola i Oskars Socken. Där stannade hon tills hon den 21 februari 1932 gifte sig med min far civ. ing. John Thorslund i Kalmar.

Då ansågs det, att om man var gift så var man försörjd och skulle inte konkurrera med sina ogifta kolleger om lediga platser. Därför blev Astrid hemmafru under flera år. Hon fick fem barn. Lite då och då tog hon ett vikariat, för hon tyckte det var roligt med eleverna i skolan.

De sista tjugo åren fram till pensionen arbetade hon heltid i Kalmar, hon slutade som speciallärare.

Astrid Thorslund gick bort 16 januari 1992.

Linnea Gilstring

Mjölby den 5 augusti 2011

P.S.

Jag har också varit småskollärare och gift med en lantbrukare i Hov, Vadstena.

D.S.

Foto Stina Johansson (Jonsson):
Karstorps skola 1930. Lärarinnan Astrid Källqvist (Thorslund)

Foto Stina Johansson (Jonsson):
Karstorps skola 1931. Lärarinnan Astrid Källqvist (Thorslund)

Vi tackar Linnea Gilstring
för att hon delar med sig av sina minnen från Lillaverke.

Gunvor och Jan-Erik Johansson

Dessa anteckningar finns på Oskars Hembygdsförenings hemsida

www.hembygd.se/oskars under Oskarsboken

*Stöd hembygdsföreningens
dokumentationsarbete genom att
sätta in ett bidrag på vårt
bankgiro:
285-7498*

Oskars Hembygdsförening